

...din Viena Marelui Război

ÎNSEMNĂRI (IX)

IRINA MĂVROCORDAT

AMINTIRI DIN VIENA, 1914 *

6 iunie (1915) — Petrecut după amiaza în frumoasa grădină a Ambasadei Statelor Unite ale Americii, iar domnul Penfield⁴⁰¹, în mare vervă, mi-a depănat amintirile lui de la Cairo, unde a fost agent diplomatic, (luînd-o) de pe timpul lui Ismail Pașa⁴⁰². Mi-a povestit, între altele, că nimeni nu se pricepea să risipească banii atît de bine ca acel Ismail Pașa. Pentru inaugurarea canalului a cheltuit,⁴⁰³ într-o singură zi, un milion de franci, a trimis cîte un iaht ca să aducă din Europa pe fiecare invitat de seamă, ca împăratul Napoleon (III) și împărăteasa Eugenia⁴⁰⁴, prințul de Wales⁴⁰⁵ etc. Cu acea ocazie a compus Verdi opera *Aida* iar Khedivul Ismail a poruncit să se construiască imediat un teatru pentru a o reprezenta (este chiar teatrul actual din Cairo)⁴⁰⁶. Bijuteriile consoartei Khedivului și ale prințeselor egiptene par să fie de-a dreptul admirabile, incomparabile ca strălucire, șlefuală și multitudine. D. Penfield a asistat la căsătoria (celuilalt) Khediv, destituit acum de englezi⁴⁰⁷, și se pare că la astfel de ceremonii este obiceiul să se arunce mulțimii și chiar invitaților monezi de aur bătute special

* Prezentare, traducere și note de Mircea Spiridonceanu. Prezentarea și părțile anterioare ale jurnalului au apărut în „Revista Arhivelor”, an LIX (1982), nr. 2, p. 169—179; nr. 3, p. 264—271; an LX (1983), nr. 1, p. 55—63; an LXI (1984), nr. 1, p. 71—79; nr. 4, p. 432—442; an LXII (1985), nr. 2, p. 203—212; nr. 4, p. 427—433; an LXIII (1986), nr. 2, p. 201—209.

⁴⁰¹ V. nota 261.

⁴⁰² *Ismail Pașa* (1830—1895), vicerege al Egiptului (1863—1879), numit de Poartă în 1867 Khediv. Intrînd în grave dificultăți financiare, vinde Angliei în 1875 acțiunile asupra Canalului de Suez și acceptă controlul anglo-francez asupra finanțelor țării. După eșecul tentativei de a înlătura acest control, a abdicat.

⁴⁰³ Canalul de Suez a fost inaugurat solemn la 11 noiembrie 1869. Evenimentul avea să fie celebrat însă din nou în 1871 (v. infra nota 406).

⁴⁰⁴ Potrivit literaturii, numai împărăteasa Eugenia a putut da curs invitației.

⁴⁰⁵ Albert Edward (1841—1910), viitorul *Eduard VII*, rege al Marii Britanii și al Irlandei (1901—1910); fiul cel mai mare și al doilea copil al reginei Victoria și al prințului Albert de Saxa — Coburg und Gotha; căsătorit (1844) cu principesa Alexandra, fiica regelui Christian IX al Danemarcei. Vizita făcută în 1869 în Egipt este considerată a fi reprezentat pentru el evenimentul cel mai important din vremea cînd era prinț de Wales.

⁴⁰⁶ Relatările ambasadorului Penfield, bazate pe *amintirile* sale despre formațiile ce i-au fost furnizate — și acestea — *mai tîrziu* de interlocutorii lui egipteni, necesită, după cum se vede, unele precizări. Într-adevăr, în 1869 i se propusese lui Giuseppe Verdi să compună o operă special pentru Cairo, „unde fusese construit un teatru pentru a se celebra terminarea Canalului de Suez”, dar compozitorul italian a refuzat în două rînduri propunerea; acceptînd-o în cele din urmă în 1870, a terminat lucrarea, conform angajamentului, în ianuarie 1871; deoarece războiul franco-prusian a împiedicat procurarea costumelor necesare de la Paris, *Aida* a fost reprezentată în premieră mondială la 24 decembrie 1871; ea a marcat, pe de o parte, *din nou* inaugurarea canalului, iar pe de altă parte inaugurarea noului teatru, sau opereii, din Cairo (cf. *Grove's Dictionary of Music and Musicians*, Ed. a V-a. Editat de Eric Blom. Vol. VIII, Londra, MacMillan and Co. LTD, 1954, p. 741).

⁴⁰⁷ Abbas Hilmi II (v. nota 262).

pentru ocazie. D. Penfield pretinde chiar că doamnele din corpul diplomatic își alegeau atunci intenționat rochiile, cu volane și pliseuri, ca să poată „găzdui” în număr cât mai mare cu putință micuțele piese aruncate cu mâna. Khedivul a luat de soție mai întâi o sclavă foarte frumoasă din haremul mamei sale. A avut cu ea mai mulți copii, apoi a repudiat-o și a luat o ungueroaică, foarte dotată din punct de vedere artistic, foarte bună muziciană, de care era foarte tare îndrăgostit și care a îmbrățișat religia mahomedană ca să se poată căsători cu el. În care scop a fost cu Khedivul în pelerinaj la Mecca. Nu i-a dăruit copii. Acum, el trăiește la Viena, așteptând evenimentele, și se consolează cu o mică parizlancă, pare-se destul de seducătoare. Pe cât de risipitor și cheltuitor era predecesorul lui, pe atât de econom și calculat este acesta, cu toată averea lui uriașă, pe care o administrează cu multă abilitate, sporind-o neîncetat prin afaceri fructuoase. Încă o anecdotă pe socoteala lui: și-a făcut studiile la Theresianum și când a trebuit să plece ca să se suie pe tronul Egiptului, împăratul Franz Joseph i-a pus la dispoziție un iaht și un amiral a fost însărcinat să-l însoțească pînă în țara sa. Dar s-a dezlănțuit o furtună teribilă și care nu i-a fost supărarea cînd s-a trezit că amiralul, pe care-l implorase să oprească iahtul și să-l debarce pentru că nu mai putea suporta chinurile răului de mare, îi răspunde că împăratul îi poruncise să nu facă nici o escală. „Lasă-mă-n pace cu împăratul dumitale, a strigat pasagerul, el stă liniștit la Schönbrunn și habar n-are ce îndur eu!”

Încă o anecdotă nostimă cu Ismail Pașa, din timpul inaugurării Canalului de Suez. Împărăteasa Eugenia mărturisindu-și regretul de a nu fi asistat niciodată la o cununie musulmană, Ismail Pașa a exclamat: „Nu ați văzut niciodată o astfel de cununie și aceasta v-ar face plăcere?! Dar nimic mai simplu!” Și alegînd pe loc dintre demnitarii suitei sale un tînăr, i-a pus acestuia în vedere ca în următoarele două ore să se pregătească pentru a fi cununat. Pașa i-a desemnat și fata, o tînără din suita mamei sale, și căsătoria a fost celebrată așa cum se cuvenea, cu mare pompă și după ritualurile țării. De altfel, se pare că mariajul a fost foarte fericit, deși soții nu se cunoscuseră nici măcar din vedere înainte de ceremonie, și că după aceea soțul a ajuns la cele mai înalte demnități, ca recompensă pentru faptul că se arătase atât de ascultător față de poruncile suveranului.

8 iunie. — Starea sănătății regelui Greciei ⁴⁰⁸ se zice că ar fi foarte precară; se crezuse că e în afară de pericol după rezeecția coastelor, dar febra a crescut și bolnavul ar fi într-o situație dintre cele mai incerte.

Rușii continuă să se retragă, să piardă terenul cucerit în Galiția cu prețul altor sacrificii în oameni și muniții. Se întărește din ce în ce convingerea că dacă Dardanelele nu vor fi forțate curînd pentru a i se redeschide Rusiei comunicațiile, situația ar putea deveni dintre cele mai proaste pentru această țară, pe care Antanta își biziua atât de mult speranța în reușită.

Tot se mai afirmă că sîntem înțeleși cu Austria și că vom merge curînd cu ea împotriva rușilor.

Altă știre senzațională: Pašić ⁴⁰⁹, prim-ministrul Serbiei, ar fi venit aici zilele trecute ca să ajungă la o înțelegere în privința tuturor teritoriilor pe care Austria le-ar acorda acum Serbiei — care nu-i mai inspiră nici cea mai mică

⁴⁰⁸ Constantin I (v. nota 245).

⁴⁰⁹ Nikola Pašić (1845—1926), om politic sîrb. Fondator (1881) și conducător al Partidului Radical. Adept al idealului Serbiei Mari. În 1886, izgonit de guvernul regelui Milan IV, s-a refugiat în România, unde a rămas pînă în 1889, cînd, Milan abdicînd, s-a putut întoarce în țară. A fost apoi, rînd pe rînd, președinte al consiliului de miniștri al Serbiei (1891—1892, 1904—1918, cu intermitențe) și al Regatului Sirbilor, Croaților și Slovenilor (1921—1924, 1924—1926).

aversiune, dimpotrivă — că să joace o festă Italiei în Albania. Știrea ar proveni de la Ministerul de Război.

Carp⁴¹⁰ pretinde a fi aflat de la București că Brătianu este în relații proaste cu Blondel⁴¹¹, ministrul Franței la București, deoarece acesta ar fi declarat că ar putea avea când vrea un cabinet Filipescu! Brătianu i-ar fi făcut cunoscut că nu-l mai primește și că dacă are ceva de comunicat, să o facă în scris.

D. Gryparis, ministrul Greciei la Viena, este foarte decepționat în legătură cu politica pe care o duce în prezent țara sa. Momentul intrării în acțiune alături de Antantă, așa cum voia Venizelos⁴¹², pentru a obține toate avantajele acordate ulterior Italiei, a fost lăsat să scape atunci când regele Constantin s-a pronunțat împotriva politicii preconizate de prim-ministrul său, atât de avizat, și când, sub influența germanilor, i-a retras lui Venizelos încrederea sa și l-a însărcinat pe Gounaris⁴¹³ cu conducerea treburilor. În prezent, cu toate avansurile pe care Grecia le face cabinetelor Antantei, nimeni nu mai vrea să trateze cu ea, nici să-i facă vreo promisiune.

9 iunie. — Soțul meu a avut o întrevedere cu ministrul afacerilor străine Burián⁴¹⁴, cu care prilej acesta și-a manifestat marea satisfacție în legătură cu succesele reputate de armatele austro-ungare. După el, rușii ar fi disperăți, dezorientați. Nu mai au ofițeri și trupele, lipsite de comandanți, se predau cu o ușurință extraordinară, nemaștiind ce să facă; pe deasupra, au pierdut atâtea puști și tunuri, încât sînt reduși la neputință.

După Przemysł⁴¹⁵, cade acum Jaroslaw și curînd toată Galiția va fi din nou în mîna Austriei.

Mica republică Săn Marino a declarat și ea război Puterilor Centrale, urmînd a porni împotriva lor cu armata ei de 4 000 de oameni. Este al unsprezecelea stat care le declară război.

Pînă acum, Germania nu a declarat război Italiei, se zice că așteaptă ca Italia să fie aceea care violcăză tratatul (Triplei) Alianțe. Vrea să evite astfel și ca întreprinderile germane din Italia, atât de numeroase, să fie confiscate etc.

Răspunsul pe care Statele Unite îl vor da notei justificative germane în legătură cu torpilarea „Lusitaniei“⁴¹⁶ inspiră aici o mare îngrijorare. Se speră totuși că se va găsi teren pentru înțelegere, căci nimeni nu dorește încă un dușman în plus.

Soția ambasadorului S.U.A., care a cheltuit pînă acum mai mult de un milion în spitalele austriace, a sîstat orice ajutor după acest mirșav atentat la viața compatrioților ei, călători nevinovați, a căror singură „crimă“ era de a se fi aflat pe o navă engleză.

Soțul meu și cu atașatul militar Stîrcea sînt foarte stînjeșiți de faptul că, deși prin mai multe telegrame s-a cerut un răspuns urgent în legătură cu invitația făcută atașatului nostru militar de a se duce pe frontul austro-ungar și german, guvernul nostru nu se decide nici să refuze politicos, nici să primească invitația. Aceasta pune legația într-o situație dintre cele mai jenante, pentru că

⁴¹⁰ Ion P. Carp, prim secretar al legației României de la Viena (v. nota 129).

⁴¹¹ Jean-Camille Blondel (1854—?), diplomat francez. Secretar la Londra (1880), Tanger (1883), Rio de Janeiro (1889), Tunis (1892), Berna (1895), Roma (1896), ministru în Mexic (1900), apoi, din 1907, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar la București. În 1912—1913 a vrut să atragă România de partea Antantei; în primii ani ai războiului era însă pentru neutralitatea ei.

⁴¹² V. nota 244.

⁴¹³ V. nota 256.

⁴¹⁴ V. nota 123.

⁴¹⁵ V. nota 276.

⁴¹⁶ V. nota 356.

mereu se primesc telefoane de la Ministerul de Război și de la Ball Platz pentru a se cere explicații și se fac comentarii în legătură cu ceea ce ar putea ascunde o atare lipsă de curtoazie.

11 iunie. — Regele Greciei, care era pe moarte, și-a revenit, grație operației de rezecție a costelor efectuate de marele chirurg vienez Eiselsberg ⁴¹⁷. Veștile de astăzi, totuși, nu mai sînt atît de bune. Se spune că Eiselsberg a luat 200 000 coroane ca să vină la Atena, preț considerat rezonabil, dat fiind că și-a lăsat clientela și spitalul și că operațiile fi aduc două milioane pe an.

Aflat noutăți dintre cele mai importante, prin persoane sosite de la Paris unde au avut ocazia să se informeze de la personalități cu rol de decizie în politica franceză. Se pare că francezii sînt foarte decepționați de ultimele insuccese rusești și exasperați de greutățile pe care Rusia le face României în legătură cu revendicările acesteia privitoare la Banat. S-a hotărît să se trimită Rusiei o notă somînd-o, mai ales după înfringerile suferite, să cedeze la toate punctele și în același timp o alta, amicală dar energică, adresată nouă, cerîndu-ne ca, odată rezolvate aceste puncte și garantată de către Anglia și Franța aplicarea lor, să ne pronunțăm dacă intervenim sau nu. În caz afirmativ, trebuia să ne luăm un angajament formal și să stabilim data precisă a intrării noastre în acțiune, cunoscînd că dacă această dată ar fi depășită, am fi putut intra indiferent unde ca să luăm indiferent ce, fie chiar și Basarabia, pentru că Antanta n-ar mai fi vrut nici măcar să-și aducă aminte de existența noastră. Se pare că Italia regretă acum că a acționat fără să ne prevină, fiindcă spera să obțină concesiile cele mai largi și mai avantajoase dacă vorbea numai de ea, iar pe de altă parte era încredințată că prin forța lucrurilor nu vom întîrzia s-o urmăm. Chiar dacă nu era vorba decît de un angajament verbal din partea Italiei, ea ar fi trebuit ca, odată cu revendicările ei, să le fi exprimat și pe ale noastre și să abordeze, deci, ambele chestiuni deodată. Or, la prima încercare de a discuta chestiunile ce ne privesc, Rusia s-a arătat neînduplecată, ceea ce a determinat Italia să se ocupe numai de treburile ei. Acum este foarte nerăbdătoare să intrăm și noi în horă, ca să-și vadă șansele de succes sporind cît mai repede. Ne hărțuie neîncetat cu presiuni făcute prin emisari ca să ne decidem, asigurîndu-ne că va pleda cauza noastră la masa verde și va sprijini din toate puterile revendicările noastre. Dar Brătianu răspunde pe bună dreptate: ne-ați mai păcălit o dată, așa că n'u vom porni decît dacă vom fi dinainte siguri că drepturile noastre sînt recunoscute. Se pare că Anglia și Franța sînt absolut hotărîte să ne aibă alături de ele și se arată deosebit de amabile cu noi. Brătianu vrea de asemenea să ni se asigure libera trecere prin strîmtori.

A fost dată publicității nota americană, care este politicoasă, dar fermă. Presa de aici se bucură că nu este ultimativă și dă asigurări că se va ajunge la o înțelegere pentru a se evita un conflict.

Un călător, persoană de încredere, îmi spune că întîlnise pe drum vagoane germane plecate din Belgia cu destinația Galiția sau Serbia și a fost pur și simplu stupefiat cînd a văzut unul din ele, unde se afla de altfel și un ofițer, literalmente tapisat cu gobelinuri, unul avînd un colț distrus de foc (ceea ce dovedește că, înainte de a fi fost furat, imobilul care-l adăpostea fusese incendiat), și tot acolo un pat magnific, precum și mobile vechi, în cel mai pur stil Ludovic XV. În sfîrșit, capturi luate din Belgia de unul dintre reprezentanții celei mai veritabile „Kultur“-i ⁴¹⁸.

⁴¹⁷ V. nota 378.

⁴¹⁸ În l. germană în text.

20 iunie. — Veștile continuă să fie proaste pentru ruși în Galiția, unde austro-germanii cîștigă zi cu zi teren și Lembergul⁴¹⁹ este pe punctul de a fi recocupat.

Contesa Goluchowski a trecut prin momente extrem de penibile. Într-adevăr, una dintre ultimele corespondențe expediate de ambasada Italiei la Viena înainte de plecarea ambasadorului a fost confiscată și violată, iar între hîrtii era și o scrisoare adresată de contesa Goluchowski surorii sale din Italia și încredințată ducelui Avarna⁴²⁰ ca să ajungă la destinație fără a fi deschisă. Or, nu numai că această scrisoare a fost citită, dar era cît pe ce să fie chiar publicată, ca să se vadă ce este în stare să scrie soția unui fost ministru de externe al monarhiei⁴²¹, ce sentimente nutrește în realitate. Indignarea se explica prin faptul că respectiva contesă, franceză de origine (este o Murat) și scriind surorii ei din Italia, fără a-și ascunde bucuria din cauza intrării Italiei în război, ura succes deplin al Cvadruplei Înțelegeri și dorea ca și România să-și facă intrarea în scenă, astfel ca succesul să fie și mai sigur, și mai rapid. Numai cu mare greutate și datorită intervenției împăratului a reușit Goluchowski să-și salveze soția de scandal; de altfel trebuie spus că împăratul a dezaprobat violarea secretului corespondenței diplomatice, considerînd-o un procedeu nedemn, și și-a exprimat părerea de rău în legătură cu incidentul.

Atașatul nostru militar⁴²² locuiește la o pensiune de pe Alser Strasse, laolaltă cu cîteva familii, foarte interesante, între care niște italieni din Trento⁴²³, supuși austrieci, dar care urmăresc cu pasionat interes desfășurarea operațiilor militare dintre Italia și Austria și doresc cu ardoare victoria celei dintîi. Mai e și o rusoaică, măritată cu un ofițer austriac, dar care a rămas cu sufletul alături de patria ei mamă, mai sînt și niște polonezi, care visează la dezrobirea Poloniei... Ofițerul austriac a venit ieri pe neașteptate de pe front ca să-și vadă tînăra nevestă și, în cursul cîinei, la care luau parte și ceilalți abonați ai pensiunii, și-a exprimat dezgustul față de germani, față de procedeele brutale și jafurile de care s-au făcut vinovați în Belgia. Brutalitățile, violența, apucăturile lor banditești l-au dezgustat. Proprietăreasa pensiunii, ca bună vinează care s-a intoxecat cu gazetele și dezmințirile oficiale de aici, a protestat, dar, în fața probelor înșirate de ofițer, a trebuit pînă la urmă să renunțe de a mai apăra cauza pierdută a boșilor.

Prințesa von Thurn und Taxis⁴²⁴, originară din Braganca, mi-a spus astăzi că pe frontul italian au și căzut îngrozitor de multe victime, lucru cu atît mai sigur cu cît tatăl ei lucrează în serviciul de automobile organizat pentru transportarea răniților.

⁴¹⁹ Lvóv (v. nota 227).

⁴²⁰ Ambasadorul Italiei la Viena, altminteri foarte „triplician“ (v. nota 151).

⁴²¹ Conte de Agenor Goluchowski (v. nota 59).

⁴²² Căpitanul de cavalerie Traian Stârcea.

⁴²³ Trento, oraș din Tirolul italian, centru administrativ al regiunii Trentino-Alto Adige. Un timp, pînă în 1919 stăpînit de Austria (sub numele de Trient, care, după cum observăm, nu era familiar autoarei jurnalului).

⁴²⁴ Probabil Caroline, născută la Bregenz, devenită, prin căsătoria cu prințul Gustave-Othon-Maximilien-Lamoral, prințesă de Thurn-et-Taxis. Familia soțului, atestată la 1117, era de origine lombardă (Bergamo) și avea ramificații în Württemberg, Prusia (Hohenzollern), Bavaria, Austria. Caroline de Thurn-et-Taxis era doamnă a palatului împărătesei domnițoare a Austro-Ungariei. Denumirea franceză Braganca, folosită de Irina Mavrocordat, trimite la principatul portughez Bragança, constituit în 1443 pentru Alfonso, fiu natural al regelui Ioan I al Portugaliei, deci la o altă familie, Bragança, despre care nu se știe să se fi înrudit cu Thurn-et-Taxis sau cu ramurile ei germano-austriace.

20 iunie. — Grave dezordini la Triest ⁴²⁵. Au plecat toți consuli de carieră, cu excepția brazilianului ⁴²⁶ și a argentinianului ⁴²⁷, însă rău au făcut cei din urmă, pentru că s-au trezit „umflați“ din cafeaua unde serveau răcoritoare și, cu toate protestele lor pline de indignare, duși la poliție, de unde li s-a dat drumul pînă la urmă (fără să li se fi prezentat scuze). Proteste din partea ministrului argentinian Perez ⁴²⁸ și a însărcinatului cu afaceri al Braziliei, Lima ⁴²⁹; se așteaptă scuzele ministrului de la Viena ⁴³⁰.

22 iunie. — A căzut Lembergul, eveniment așteptat de cîteva zile. Pavoazare, bucurie delirantă.

23 iunie. — Viena în sărbătoare, toată lumea la mare ținută, radioasă. (O curiozitate a momentului: nu vezi mai pe nimeni purtînd doliu, cu toate pierderile teribile suferite de armatele austriece.) Astă seară, mare retragere cu lampioane. Întorcîndu-mă de la gară, am văzut această manifestație de bucurie cu care era sărbătorită recucerirea Lembergului și a Galiției. În frunte mergeau jandarmii și cîteva soldați cu steaguri mici, apoi cercetași, pe urmă elevi de școală și, în sfîrșit, o mare mulțime de evrei galițieni. O altă manifestație, mult mai impozantă, trece chiar acum pe sub ferestrele noastre, pentru a exprima simpatie față de Turcia, vecina noastră de stradă. Mii de soldați cu lampioane aprinse defilînd cu muzica în frunte; se opresc în fața ambasadei Turciei și strigă „hoch lebe! hoch lebe!“ ⁴³¹, intonează imnul turc — un fel de marș funebru —, apoi cel austriac, după care își continuă defilarea spre gara statului.

24 iunie. — Știri senzaționale și cu atît mai emoționante, cu cît par a fi de natură să arate că se apropie clipa decisivă pentru scumpa noastră țară. Inima mea de mamă mi se sfișie, dar, hotărît, patriotismul e mai tare și credința-mi în triumful și mărirea scumpei noastre Româniî mă împiedică să cad pradă tulburării. Se pare că Rusia s-a decis să satisfacă toate cererile României, că Anglia și Franța ne sprijină din toate puterile și că zilele acestea va fi semnat la Paris. acordul între Delcassé ⁴³² și Rudeanu ⁴³³, care a fost însărcinat cu aceste negocieri, dat fiind că este foarte competent să reglementeze frontierele pe care dorim să

⁴²⁵ V. nota 82.

⁴²⁶ G. Pires Ferreira, consul general la Triest.

⁴²⁷ E. C. Perez, consul general la Triest.

⁴²⁸ Dr. Fernando Perez, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Argentinei la Viena (din 1909).

⁴²⁹ L. de Lima e Silva, însărcinat cu afaceri al Braziliei la Viena (din 1914).

⁴³⁰ Ale ministrului de externe al Austro-Ungariei, contele Stephan Burián von Rajecz (v. nota 123).

⁴³¹ „Trăiască! Trăiască!“ (în l. germană în text).

⁴³² Théophile Delcassé (1852—1923), om politic francez. Redactor al ziarului „La République française“; ales în Camera deputaților (1889), subsecretar de stat la Ministerul Coloniilor (1893), ministru de externe (1898—1905), ministru al marinei (1911—1912), ambasador la Petersburg (1913—1914), ministru de război (1914), ministru de externe (aug. 1914 — oct. 1915). Făuritor al „antantei cordiale“ dintre Franța și Anglia. A contribuit în mod eficace la atragerea Italiei de partea Antantei, dar a eșuat în încercarea de a obține același lucru din partea Bulgariei.

⁴³³ Vasile Rudeanu (1870 — ?), general de artilerie și scriitor militar român. Și-a făcut studiile militare la București și Bruxelles. A fost trimis de guvernul român la Roma, Paris și Londra pentru a pregăti intrarea României în război. În timpul Războiului de Întregire, avea să fie reprezentant al Înaltului Comandament Român pe lângă Marele Cartier General francez și englez, apoi reprezentant ajutor la Marele Cartier General francez și reprezentant al Ministerului de Război și al celui de muniții pe lângă guvernele din Paris și Londra. După război, inspector general al armatei. Din scrierile sale: *Rezumatul ideilor asupra tunurilor cu tragere repede, București, 1899; Tunurile Krupp și Schneider în Balcani, 1912; La Roumanie au Congrès de la Paix, Paris, 1919; Artileria, 1920.*

ni le stabilim în revendicările noastre. Rusia, descumpănită și avînd nevoie de vreo două săptămîni ca să termine cu repartizarea munițiilor în fine primite, să-și repună efectivele pe picior de luptă și să-și revină în fire, are grabnic nevoie ca noi să intrăm în acțiune și cedează la toate punctele, numai să pornim cît mai repede, ca să-i luăm prin surprindere pe austro-germani. Cu Italia nu am încheiat nici un acord, pentru că nu ne-a înștiințat, nici susținut cu prilejul tratativelor cu Tripla Înțelegere și al intrării ei în acțiune. Se pare că armata noastră este înzestrată cu tot ce-i trebuie și dornică să se distingă. Doamne, dă-i biruință! Și ocrotește-mi copilașii, dragii mei dragi! Ce sacrificiu!...

Cît privește Bulgaria, s-ar fi găsit următoarea stratagemă pentru a o pune în mișcare: Venizelos, fie refuzînd puterea, fie înțelegîndu-se cu Gounaris, ar urma să declare că a greșit consimțind să cedeze din teritoriul grec și că de data aceasta, pentru a acorda sprijin Triplei Înțelegeri, cere numai să i se garanteze frontierele naturale ale Regatului Elen, iar dacă această condiție este acceptată, va trimite 300 000 de oameni, care s-ar alătura celor 200 000 ai aliaților pentru a porni contra Turciei, iar odată concentrate aceste armate la Salonic, Bulgaria ar urma să fie somată să le lase să treacă și nimeni nu se îndoiește că bulgarii vor ceda. Toate aceste chestiuni importante se vor decide zilele acestea, dar între timp austro-germanii vor avea de mari dezordini la Moscova. Pe scurt, fiindcă Petersburgul a anunțat izbucnirea unor revoluții în Rusia, ei speră să vadă colosul rus cerșind pace separată, și aceasta chiar foarte curînd. Se mai speră o reconciliere cu Serbia, urmată de răfuiala cu Italia, care se crede că va fi ușor de zdrobit. Ceea ce o va costa Venetia, cu tot hinterlandul ei...

La noi plouă cu scrisori de amenințare cam cu următorul conținut: „Gott strafe England, vernichte Italien und züchtige Rumänien“⁴³⁴.

Între timp, italienii înaintează încet, dar sigur; au avut loc grave tulburări la Triest, unde a fost distrus imobilul în care se tipărea „Piccolo“⁴³⁵, au fost sparte vitrinele și jefuite magazinele italiene etc....

Germania nu numai că evită să trimită trupe la frontiera cu Italia, dar nu se decide nici să-i declare război, deși a trecut o lună de cînd Italia a declarat război Austriei.

Nou discurs al regelui Bavariei⁴³⁶, care consideră că luarea Lembergului sporește șansele păcii.

După o gazetă românească, în cadrul unui interviu, Bülow⁴³⁷ s-ar fi pronunțat în favoarea ideii de a se ceda României Bucovina și, în caz de victorie, de a se acorda aceleași României Basarabia mare, inclusiv Odesa. În încheiere, a afirmat că România nu are un alt prieten mai bun decît Germania și că nici o altă țară nu dorește atît cît dorește ea o Românie mare și puternică.

⁴³⁴ „Dumnezeu să pedepsească Anglia, să nimicească Italia și să snopească România“ (în l. germană în text).

⁴³⁵ Cotidianul „Il Piccolo“ fondat la Triest în 1881 de T. Mayer; fusese la început un organ de largă informare, mai ales asupra Italiei, dar devenise curînd un adevărat focar de italianitate. La începutul războiului italo-austriac (1915), a fost suprimat. Va reapare în nov. 1919. Suprimat din nou în 1945, reapare iarăși în 1954.

⁴³⁶ Ludovic III (Leopold Josef Maria Alois Alfred) (1845—1921), rege al Bavariei (1913—1918). Căsătorit (din 1868) cu arhiducesa Maria Theresia von Österreich—Este (decedată în 1919). Va abdică după revolta condusă de Kurt Eisner (7—8 nov. 1918) la München.

⁴³⁷ Prințul Bernhard von Bülow fusese ambasador al Germaniei și la București (1888—1893) (v. nota 100).

Aceasta coincide cu invitarea lui Beldiman⁴³⁸ și a ministrului Bulgariei⁴³⁹ la Cartierul general al împăratului Wilhelm II, cu prezența la Viena a lui Bethmann Hollweg⁴⁴⁰ și Jagow⁴⁴¹, veniți, pentru a ajunge la o înțelegere cu Tisza și a-i smulge concesii în favoarea României. Desigur, toate acestea sînt strict confidențiale.

26 iunie. — Se pare că italienii înaintează triumfal și au ajuns la 3 km de Triest. Vin apoi la rînd faimoasele forturi austriece, iar pe toată lungimea creștelor muntoase au fost săpate tunele pentru a ascunde în ele tunuri care în felul acesta pot trage fără a fi distruse.

Brătianu învăluie tratativele sale cu Antanta într-un mister atît de deplin, încît nici chiar regele Ferdinand nu știe dacă acordul va fi semnat — de nu va fi și fost⁴⁴². Colegii lui nu sînt nici ei ținuți la curent și, bineînțeles, opoziției îi este ușor să atace guvernul și să ceară un cabinet de coaliție.

28 iunie. — Ieri trebuia să se țină o întrunire a Acțiunii Naționale⁴⁴³ pentru a protesta împotriva apatiei guvernului, acuzat că a lăsat să-i scape toate ocaziile și pentru totdeauna de a intra în acțiune în momentul cînd rușii luaseră Lembergul, zic unii, (sau) cînd tot ei ocupaseră Przemysl și cînd creștele Carpaților și o parte din Ungaria se aflau în mîna lor. „Epoca“⁴⁴⁴ crede a ști de asemenea că nu au fost făcute la timp comenzile de munitii și că aceasta a provocat

⁴³⁸ Dr. Alexandru Beldiman, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României la legația de la Berlin (din 1896).

⁴³⁹ P. R. Markov, general și aghiotant general, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Bulgariei la legația de la Berlin (acreditat în 1914).

⁴⁴⁰ Theobald von Bethmann Hollweg (1856—1921), om politic prusian. Consilier guvernamental (1886), președinte (1899) al Consiliului de miniștri din Bromberg (actualul Bydgoszcz din R. P. Polonă), prim președinte al provinciei Brandenburg, ministru de interne (1905), secretar de stat la departamentul de interne (1907), cancelar al Reichului (1907—1917). A scris *Betrachtungen zum Weltkrieg* (*Considerații asupra războiului mondial*), 1919—1921; *Kriegsreden* (*Discursuri din timpul războiului*), 1919.

⁴⁴¹ Gottlieb von Jagow (1868—?) om politic și diplomat german. Imputernicit în Luxemburg (1907), ambasador la Roma (1909), secretar de stat pentru afacerile externe și ministru de stat prusian (1913—1916). A scris *Ursachen und Ausbruch des Weltkrieges* (*Cauzele și declanșarea războiului mondial*), 1919.

⁴⁴² Comp. cu declarația mai tirzie (16—17 dec. 1919) a lui Ion I. C. Brătianu (v. nota 184).

⁴⁴³ Asociație creată în 1914 de cumnatul Irinei Mavrocordat, Nicolae Filipescu, și care cuprindea elemente din diferite partide. „Acțiunea Națională“ urmărirea nu intrarea imediată în război, ci pregătirea imediată pentru ieșirea din neutralitate (apud N. Polizu-Mișcunesti, *Nirvanele Filipescu. Insemnări, 1914—1916, București, „Universul“*, 1937, p. 118). Tîlul îl constituia eliberarea Transilvaniei și Bucovinei, prin cooperarea cu Antanta. La 28 septembrie 1915, în urma propunerii lui Take Ionescu, reprezentanții Partidului Conservator și ai Partidului Conservator Democrat au fuzionat, formînd „Federațiunea Unionistă“, cu același program. Manifestul ei dat publicității la 7 oct. 1915 era semnat de N. Filipescu, Barbu Șt. Delavrancea, prof. univ. Constantin G. Dissescu, Octavian Goga, Ion Grădișteanu, Take Ionescu, dr. Constantin Istrati, Vasile Lucaci, prof. univ. Simeon Mindrescu, C. Olănescu, N. D. Xenopol (1918 *la români. Desăvîrșirea unității național-statale a poporului român*. Documente externe 1879—1916. Vol. I, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1983, p. 643).

⁴⁴⁴ Ziar cotidian, care a apărut de la 16 nov. 1885 pînă la 14 iunie 1889 și de la 2 nov. 1895 pînă în 1938; de la 28 nov. 1888 la 23 ian. 1889 numărul de duminică a fost literar. Proprietarul său era Nicolae Filipescu, cumnatul Irinei Mavrocordat. Director politic: Grigore Peucescu. Ultimul director: Grigore Filipescu, fiul lui Nicolae și nepot al autoarei jurnalului. Prim-redactor: Barbu Ștefănescu Delavrancea. Între redactori (menționați numai în primul număr al ziarului) figura și Edgar Mavrocordat, soțul Irinei, alături de B. Șt. Delavrancea, Alexandru Vlahuță și de alte condeie de seamă ale literelor și gazetăriei românești. În 1898 intrarea sa în Ungaria i-a fost interzisă; a căutat să pătrundă sub titlul de „Raiul“, dar a fost oprit de asemenea; în 1905 i s-a permis.

întârzierea intrării noastre în acțiune și o pagubă de 2.000.000 (lei) la prețurile de achiziție etc.

În fine, nu știu dacă această întrunire a avut loc, pentru că bietul Lahovary⁴⁴⁵, care trebuia să asiste, a decedat subit chiar în dimineața zilei de 27 iunie. La exact un an de la asasinarea nefericitului arhiduce Franz Ferdinand și a soției sale și de la izbucnirea monstruosului război.

Una din ciudăteniile zilei o constituie tăcerea aproape completă ce se păstrează în legătură cu aniversarea acestui eveniment, atât de exploatat anul trecut împotriva nefericitei Serbii. Unii bănuiesc o înțelegere secretă între Austria și Serbia, cu atât mai mult cu cât sîrbii înaintează în Albania pînă la Đurazzo⁴⁴⁶, ceea ce pare a nu concorda deloc cu vederile Italiei, care-și rezerva țărmlurile Albaniei.

Ex-Khedivul⁴⁴⁷ ne-a semnalat un du-te-vino demn de interes produs în ultimele zile la Hotelul Imperial, unde locuiește. Nu numai Bethmann Hollweg și Jagow, asupra sosirii cărora s-a încercat — dar fără succes — să se păstreze cel mai deplin secret și care, după părerea lui, au venit ca să discute cu Burián și cu Tiszá⁴⁴⁸ problemele la ordinea zilei: concesiile ce ar urma să fie făcute României, îngrijorarea provocată de Italia, care se pare că poate avea (o armată) de pînă la 2 milioane de oameni. Mai e și o întîlnire a unor membri ai parlamentului german cu colegi austro-ungari. După ce au conferit îndelung, a avut loc un banchet cu 200 de tacîmuri și unii susțin că s-a discutat asupra modalităților de a încheia o pace în care se pun speranțe atât aici, cât și în Germania. Nimic precis, însă, nu a transpirat.

O anecdotă amuzantă în legătură cu Bethmann Hollweg: ieșind din hotel ca să caute o trăsură, lucru destul de rar și greu de găsit în momentele de față, este observat și recunoscut de un doctor care-l îngrijise la Wiesbaden și care-i spune: „Excelență, binevoiiți a pofti în trăsura mea“. Și Bethmann (Hollweg) a primit invitația, uitînd de incognito-ul său.

Se pare că italienii, față de care se afișa dispreț, se bat cu bravură și turbare de-a dreptul teribile. Cînd nu reușesc să-și atace dușmanii cu baioneta, se angajează în luptă corp la corp, mușcîndu-i și smulgîndu-le nasul și urechile. Ieri au venit de pe frontul italian vreo mie de răniți dintre care mai mulți astfel mutilați. În orice caz, se spune că italienii înaintează și cîștigă sigur teren.

Carp pare foarte decepționat, susține că Burián e slab de tot și i-a nemulțumit de Bethmann (Hollweg) și pe Jagow nevrînd să consimtă la concesiile necesare pentru a se ajunge la o înțelegere cu România.

Aflăm că atașatul militar de la Constantinopol a murit într-un accident; a fost fără îndoială victima unui atentat.

(Va urma)

⁴⁴⁵ Ion N. Lahovary (1848 — 14 iunie 1915), om politic, diplomat și jurist român. Frate mai mic al lui Alexandru și Iacob L. Doctor în drept la Paris. Deputat conservator (1871), ministru plenipotențiar la Paris (1892—1895), ministru de externe (1899—1900) în cabinetul Cantacuzino, ministru al domeniilor, agriculturii, industriei și comerțului (1904—1907) și de externe (1907), ministru al agriculturii și domeniilor (1910—1912) în cabinetul P. P. Carp. A scris, între altele, *La question des Portes de Fer* (București, 1899), *Către toți conservatorii* (1915), *România și războiul mondial* (1916), discursuri, *Souvenirs* (1925), *România și războiul european* (1929). Căsătorit cu Smaranda Emma Mavrocordat, sora mai mare a lui Edgar, era cumnat cu autoarea jurnalului.

Neconcordanța zilei morții sale se explică, probabil, prin diferența de stil.

⁴⁴⁶ Numele italian al orașului Durrës din vestul Albaniei (v. nota 280).

⁴⁴⁷ Abbas Hilmi II (v. nota 262).

⁴⁴⁸ István Tiszá, primul ministru al Ungariei (v. nota 185).